

központoknak a fő feladatait és könyvszakembereket is képzett.

A Második Nemzetközi Könyvet 1982-re tervezik. A szolidaritás szellemével áthatott könyvszerető világ népei azt remélik, hogy képesek lesznek túllépni az országhatárokon és az egyéni profitérdekeken is, ha sikerült megvalósítani a szellemi termékek szabad áramlását.

W. B. WILEY, a John WILEY and Sons cég képviselője a kiadványok áramlásában tapasztalható irányzatokat tekintette át egy nemzetközi kiadóvállalat szemszögéből.

Megállapította, hogy a folyóiratok és könyvek legnagyobb része angol nyelven jelenik meg. *Nemzetközi nyelvű vált az angol*, ez kétségtelenül nagy jelentőségű, de ugyanakkor nagy felelősséget is ró az észak-amerikai kiadókra.

1971-ben az Egyesült Államokban kb. 3 milliárd dollár értékű könyvet, folyóiratot adtak ki, ez 1975-ben 3,9 milliárd dollárra növekedett (31%-os növekedés). A nagy iparágak fejlődéséhez viszonyítva ez nem jelentős, de önmagában jó ütemű fejlődést jelez, különösen ha figyelembe vesszük az egész világot sújtó gazdasági válság hatását.

1973 végén a világ összes könyvexportjának értéke 1,1 milliárd dollár volt, de ebből a különböző országok egyenlőtlenül vették ki részüket: Kanada 133 millió, Egyesült Államok 170 millió, Franciaország 101 millió, Svájc 72 millió, Mexikó 50 millió, Venezuela 13 millió. Az Egyesült Államok Anglia egész könyvtermésének 25%-át importálta, az NSZK-ból a könyvtermés 10,5%-át, Itáliából pedig 23%-át. Nem kaphatunk azonban átfogó képet a világ könyvkereskedelméről, mert nincsenek megbízható adataink minden egyes ország könyvterméséről.

A fejlődő országok könyvkiadói általában csak állami támogatással tudják megteremteni a kiadói vállalkozásokhoz szükséges tőkét, de fel kell figyelniük arra, mennyire veszélyes ez a gyakorlat a kiadók szempontjából.

Az IPA (International Publisher Association = Kiadók Nemzetközi Egyesülete) bizottságot kíván létrehozni a szellemi tulajdon védelmének és terjesztésének nemzeti és nemzetközi biztosítására. Azért van szükség erre a bizottságra, mert világossá vált, hogy a mértéktelen másolatkészítés aláássa az elsődleges publikációk hitelét. A szerzők szellemi tulajdonának felhasználásáért járó megfelelő ellenszolgáltatás elvét tisztán kell tartani: a bibliográfiai másolás szabályozásának is a meglévő copyright törvényen kell továbbra is alapulni.

Concluding reports on the centennial conference of the American Library Association, Chicago, Ill., July 18-24, 1976 = Library of Congress Information Bulletin, 35. köt. 39. sz. 1976. p. 599-601.

(Ferch Magda)

Országos könyvtáros egyesületek

1971-ben az IFLA közgyűlésének témája a *könyvtáros szakma szervezete* volt. Az összegyűlt cikkek természetesen nem adtak kielégítő, rendszerezett képet, inkább az elért eredményeket illusztrálták s felvetették azokat a problémákat, amelyekkel a könyvtáros szakmai egyesületek országos, regionális vagy nemzetközi tevékenységük során szembekerültek.

Azóta két vizsgálat is lezajlott könyvtári, levéltári és tájékoztatási szakmai szervezetekről. A szükséges információk általában írásban, vagy személyes kapcsolatok révén váltak hozzáférhetővé. A második, átfogóbb elemzés 102 ország 317 egyesületére és további 44 nemzetközi szervezetre terjedt ki. Megállapították, hogy 61 ország semmilyen szakmai egyesülettel nem rendelkezik.

A továbbiakban a második vizsgálat alapján az országos szakmai egyesületek bizonyos jellemzőit tekintjük át. Kétségtelen jellegzetességek határozhatók ugyanis meg. Az újonnan függetlenné vált országok pl. könyvtáraik, levéltáraik, tájékoztatási intézményeik létrehozásán, a szükséges szakembergárda biztosításán dolgoznak, s ha kell, a könyvtáros egyesületek aktív részt vállalnak az írástudatlanság felszámolásában, a kiadói programban is. Ugyanakkor a fejlett, iparosodott országokban erősen specializált egyesületeket, csoportokat találunk. Néhány régióban az egyesületek sajnos csak vegetálnak (háborúk, gazdasági és társadalmi problémák miatt), stabilabb helyzetű országokban viszont nagymúltú szervezetek működnek, néha irányíthatatlanul bonyolult szervezettel.

A könyvtáros egyesületek száma és taglétszáma földrészenként:

	Országok száma	Egyesületek száma	Becsült taglétszám (ezer fő)
Afrika	21	28	4
Ausztrália és Óceánia	4	8	13
Ázsia	23	42	25
Észak-Amerika	2	59	124
Európa	28	132	128
Közép- és Dél-Amerika	24	48	10
Összesen	102	317	304

A legtöbb egyesülettel rendelkező ország:

Egyesült Államok	44
Német Szövetségi Köztársaság	24
Egyesült Királyság	15
Kanada	15
Franciaország	10
Brazília	8
Finnország	8
Svédország	8

Az egyesületek tevékenységét illetően megállapítható, hogy a korábbi vizsgálatokhoz képest *növekszik az*

etnikai vagy nyelvi csoportokhoz kötődő egyesületek száma. Jelentősen emelkedett a kiadványcserét folytató szervezetek száma is, a növekvő nyomdaköltségek ellenére egyre több a saját periodikus kiadvány.

A legújabb és talán legérdekesebb tendencia a könyvtári és ehhez kapcsolódó törvényhozásba való bekapcsolódás. Az USA-ban az *American Library Association* szövetségi és állami szinten egyaránt befolyásolja a jogalkotást, de folytat ilyen tevékenységet az USA további 10 egyesülete is. Hasonló jelenség figyelhető meg több fekete-afrikai és más fejlődő országban, s még olyan kis egyesületek is mint Barbadosé (50 fő) javaslatokat dolgoz ki a szükséges jogi szabályozáshoz.

Az egyesületek és a kormányok kapcsolatainak más formái is észlelhetők: tanácsadói szerepkör, részvétel az irányításban stb.

Előreláthatólag két év múlva fejeződik be a szakmai egyesületekre vonatkozó újabb felmérés, amelynek adatgyűjtése jelenleg még folyik.

/FANG, J. R. – SONGE, A. H.: Professional associations at the national level: a survey of their major interests - IFLA Journal, 2. köt. 4. sz. 1976. p. 237-241./

(Sárdy Péter)

OKTATÁS

A könyvtári és informatikai oktatásban használt tankönyvek

A *Ball State University* két munkatársa: Kuang-liang Hsu és Virgil P. Diodato összeállítást készített az észak-amerikai (USA, Kanada) egyetemeken könyvtárosképző intézményeiben az oktatáshoz használt tankönyvekről, kézikönyvekről. A jegyzéket a múlt évben tették közzé, a következőkben erről adunk rövid ismertetést.

A tankönyv, kézikönyv mibenlétét illetően a következő definíciót vették alapul: *a tankönyv olyan mű, amely egy meghatározott tanulmányozásra szánt tárgykörrel foglalkozik, mondanivalóját rendszerezően építi fel, felhasználható az oktatás egy speciális szintjén, s bár elsődlegesen egy megadott tanfolyamon a tanulók és a tanárok használatára tervezik, éppen úgy alkalmas az egyéni tanulmányozás (tanulás) céljára is.* A jegyzék ilyen jellegű műveket sorol fel.

A jegyzék két célt szolgál:

1. azonosítja s feltárja azokat a kötelező és szabadon választott tankönyveket, amelyeket az észak-amerikai könyvtárosképző iskolák különféle kurzusain használnak;
2. hatékony eszközt nyújt a könyvtári és informatikai oktatás során felhasznált szakirodalom bibliográfiai számbavételére.

A jegyzék csak a kötelező és szabadon választható művekre terjed ki; az általános és kiegészítő olvasmányokat, valamint a speciális tanfolyamokra kijelölt könyveket nem tartalmazza. A jegyzékbe azokban az észak-amerikai könyvtárosképző iskolákban használt műveket vették be, amelyek 1974/1975-ben tagjai voltak az AALS-nek (*American Association of Library Schools - Könyvtárosképző Iskolák Amerikai Egyesülete*).

A jegyzék 42 könyvtárosképző iskola által jelentett bibliográfiai tételeket tartalmazza. A többi könyvtárosképző iskolát illetően a következő volt a helyzet:

1. a felmérés időpontjában nem voltak kötelező tankönyvek;
2. a könyvtárosképző iskola nem tudott jegyzéket adni a tankönyvekről;
3. az iskolák egy része nem válaszolt a feltett kérdésekre.

Az összeállítás három részre tagozódik.

A fő részben 573 bibliográfiai tétel található betűrendben. Mindegyik tételnél a cím után feltüntetik – ugyancsak betűrendben – azokat az iskolákat, amelyek a művet használják és jelzik azt is, hogy melyik tárgy (tanfolyam) céljára. A kötelező tankönyveket külön is megjelölik (R betűvel), a nem jelölt művek a szabadon választhatóak. A gyors azonosítás érdekében mindegyik bibliográfiai tételt három számjegyű kóddal láttak el (001-573).

Az összeállítás függeléke a felmérésben érintett könyvtárosképző iskolák betűrendes jegyzékét tartalmazza (a rövidített formájú elnevezéssel és teljes címmel).

Végül a jegyzék tárgymutatója 108 olyan jelentős kulcsszó felsorolását tartalmazza, amely a jelzett tanfolyamok címeiben fordul elő. Az index-szavaknál kódszámmal utalnak a vonatkozó bibliográfiai tételekre.

A jegyzék használati értékét az összeállítók a következőkben látják:

1. gyors tájékoztató eszközül szolgál egy meghatározott tankönyv, kézikönyv bibliográfiai azonosítására;
2. lehetővé teszi más iskolákban hasonló tárgyak oktatására alkalmazott alternatív művek megállapítását;
3. segédeszközként vehető igénybe könyvtártudományi és informatikai gyűjtemények kialakítására, illetőleg gyarapítására.

Úgy tervezik, hogy a jegyzéket állandóan „karban tartják”, s kétévenként rendszeresen közzéteszik.

Mivel a jegyzék korántsem teljes – 89 megkérdezett intézményből 42 adott érdemleges választ –, nem